

PETÁK ISTVÁN

A Magyar Turista Egyesület és a Pilis hegység

A sajátos, szenvedelmes viszonyt, ami az egyesületet a Pilishez, ezen belül is Dobogókőhöz fűzi, időben és térben kicsit távolabbról kell kezdenem.

Az elmúlt század közepén német nyelvterületen, főleg az Alpok vonzásában élő polgárok jutottak arra a merész elhatározásra, hogy meghódítsák a havas csúcsokat. A művelt, tehetséges közép osztály, a polgárság élhetett ezzel a passzióval, hozhatott minden értelemben áldozatot a hegyekért, a hegy, a természet és az ember új típusú kapcsolatának megteremtéséért. 1862-ben alakult meg Ausztriában az Alpok Egyesület, az Alpenverein, mely az első szervezett természetjáró csoport volt Európában. Jelképüknek a havasi gyopárt választották. Kezdeti célkitűzésüket nem árt idézni: „...a Keleti Alpokban a vándorlás megkönnyítése, a Keleti Alpok szépségeinek és eredetiségének megőrzése és czálalt a hazaszeretet ápolása és erősítése.”

A szervezeti és a szellemi minta készen állt: polgárság – magas hegy – felfedezés – megőrzés – hazaszeretet. Követtek őket a németek, s már 1873-ban a magyarok is. Talán nem véletlen, hogy százok lakta vidék és a Magas-Tátra volt a bölcso: Késmárkon született meg a Magyarországi Kárpát Egyesület. Nekik köszönhetjük a Tátra felfedezését, feltárását, turisztikai kiépítését, majd pedig idegenforgalmi alapjainak lerakását. Tevékenységük terepe és célja nagyon sokáig kizárólagosan a Tátra volt. Ennek az egyesületnek volt a tagja dr. Téry Ödön (1856-1917) is, aki először a Tátrában túrázott, s tette emlékeztetőssé nevét első megmászásaival és menedékház építésével. Orvosi hivatása azonban Budapestre szolgáltatta, s a Tátrát a Pilis-sel igyekezett pótolni olyannyira, hogy egy életre beleszerelmesedett.

1888-ban az ő kezdeményezésére megalakult a Magyarországi Kárpát Egyesület Budapesti Osztálya, amely aztán minden értelemben elindította a fővárosban is a szervezett természetjárást, azaz a környék hegyeinek,

dombjainak felfedezését, turisztikai feltárását. A Tátra kontra dombok alternatívából, s abból, hogy Késmárkon vagy Budapesten legyen a központ olyan nagy vita támadt, hogy szakadás lett a vége. 1891. szeptember 29-én megalakították a Magyar Turista Egyesületet. Első elnöki báró Eötvös Loránd lett, aki maga is kiváló hegyász volt, különösen az olasz Dolomitokait szerette. Az egyesület ügyvezető elnöke dr. Téry Ödön lett, aki Budapest közegészségügyi felügyelője volt, míg titkára dr. Thirring Gusztáv lett, aki Budapest Statisztikai Hivatalának első elnöke volt.

A turistaság történetéhez, s a helyzettől való érzékeléséhez tartozik, hogy leírjuk: már 1887-ben megalakult a Mátra Egyet Hanák Kolos ügybuzgalmának köszönhetően, 1891-ben megszületett a Mecsek Egyesület és az Erdélyrészi Kárpát Egyesület is.

Az eddig felsorolt egyesületek mindegyike megszűnt, megszüntették 1945 után, hogy néhány éve részben újjáalakuljanak. Ismét működik a Magyarországi Kárpát Egyesület, a Magyar Turista Egyesület és az Edelényi Kárpát Egyesület is. Mindegyikük jelenében megtalálható a havasi gyopár. Közös töről fakadtak, azonos eszmekörül képviselnek.

A Magyar Turista Egyesület 1891. szeptember havában a következő tagtörzset eszméket adott közre:

„...hazánknak a turistaság iránti érteket és kedvet ébressze, hazánknak természeti szépségeiben gazdag, eddig elhanyagolt vidékeit felkarolja, s az idegenek forgalmát feljók terelje. Ezen közgazdaságilag is fontos, hazafias célok elérésére törekedve eddigi fennállása alatt, s nem riadt vissza az áldozatoktól sem, anidőn meg volt győződve, hogy vele ügyének s ezzel hazánknak szolgálatot tehet.

A Magyar Turista Egyesület célja a hazai turistaságot a legszélesebb körökben és a legnemesebb értelemben terjeszteni és felkarolni hazánk mind-

azon vidékeit, melyek természeti szépségeik, vagy egyéb nevezetességeiknél fogva erre igényt tartanak.”

Ez a program a mai napig vállalható, vállalandó. A későbbi utódok is mindenkor hangsúlyozták, hogy a turistaság lényege „nem csak kellemes öncél, hanem közhasznú működés is.”

Az egyesület lényegében az önálló osztályok, asztalok szövetsége volt és jelenleg is az. Egy az egyben átvette az osztrák Alpenverein szabályzatát, szellemiségét és jelképét, a havasi gyopárt. Kulturált iparosok, középosztálybeliek, polgárok, főrangú emberek stb. legalább tagságukkal támogatták az egyesületet, az egyesület által képviselt szellemiséget és munkát.

Magyarországon, miként Európában ezek a polgári, gyopáros egyesületek adtak példát a művelt munkásságnak. A szociáldemokrácia hamar felfedezte a természetjárásban rejlő lehetőségeket, s 1910-ben megalakult az első hazai munkás természetjáró szervezet, a Természetbarátok Turista Egyesülete. Mondanunk sem kell, hogy ők is átvették az osztrák, német mintát, azaz a Naturfreud alapszabályát, szellemiségét és jelképét, a három havasi rózsát az összefogást jelképező egymásba kapaszkodó két kézzel. Nemes célok vezérelték működésüket: szépre, jóra, kultúrára, a természet szeretetére, szolidaritásra nevelni a munkásfiatalokat.

Európában, főleg a német nyelvterületen ez ma is így van. Ausztriában az Alpenvereinek kb. 250 ezer tagja és 500 menedékháza van, míg a Naturfreudnak „csak” 175 ezer tagja és „csak” 400 háza. Rivalizálnak a munkában, a természetvédelemben, a társadalom megnyerésében, amúgy kedvezményeket adnak egymásnak, s összekönnak a természetjárás feltételeinek megteremtéséért.

Magyarországon 1913-ban alakult meg a Magyar Turista Szövetség. Ennek megfelelő szervezet, szövetség jelenleg nincs.

A Pilisben, méghozzá Pilisszentko-

reszten, *Prokop Géza* közalapítványi főerdész klastromkertjében született meg 1888-ban az egyesület alapításának gondolata, s a Dobogókőn építendő menedékház eszméje. Ekkor kapta meg a Turista Egyesület jelképére összegért a máig meghatározhatatlan formájú telket Dobogókő ormán. A Művelődési Minisztérium támogatásával, a helyben kitermelt kőből és fából építette fel hazánk egyik legrégebbi menedékházát, melyet 1898-ban fényes ünnepek közepette avattak fel.

1945 után bölcsőde, telefonközpont, raktár volt benne, majd az enyészetnek adták át. *Mészáros János* természetjáró ügybuzgó irányításával, szervezésével építették újjá, természetesen a Pilisi Parkerdő segítségével is. A boronaház védett műemlék, a Sportmúzeum turista kiállításra látható benne. 100 év történelem zsúfolódott a két szobában. Érdekes megtekinteni még akkor is, ha a kiállított anyag rendezése, értelmezése mára már elavult.

A faház olyannyira föllendítette Dobogókő forgalmát, hogy 1906-ban az újonnan felépült kőház átadására, amit szintén *Eötvös Lorándról* neveztek el, újra összegyűltek a turisták.

Így indult el Dobogókő idegenforgalmi karrierje. Ekkor még Szentkeresztre is csak Szántó felől lehetett földúton jönni, onnan pedig tovább nem vezetett út. Dobogókő fátlan, fűves rét volt, ahová, mint egy tanári dobogóra, fel lehetett lépni, s csodálatos körpanoráma tárult az ember elé. Téryék naiv optimizmussal diófákat ültettek a ház köré. Ma is szépen teremnek: 700 méter magasan, termőföld nélkül, vulkanikus sziklákra. 1910-ben bevezették a telefont, a jégverem a hűtött italt biztosította, a vizet pedig a közeli Déry-forrásból nyerték. Téry nagy vágyát, hogy a Szittnya tetején létesítsenek egy magashegyi meteorológiai megfigyelőállomást, nem tudta valóra váltani. Helyette 1898-ban *dr. Réthly Antal* Dobogókőn hozta létre az állomást. Dobogókő a Magyar Turista Egyesület szellemiségének jelképévé, szent helyévé vált, ahová a közeli főútról mind többen és többen vezettek „túrokat”. Csak növelte a hely turisztikai értékét, mikor Téry halála után 1926-ban az ő emlékeztetőre föl avatták *Christián Sándor* szobrászművész Téry reliefjét, majd 1931-

ben a Magyar Turista Egyesület első világháborúban elesett hőseinek állított emlékművet. A hajdani sisakot és kardot már csak fotókon láthatjuk. Az emlékmű kettőskeresztjé a helyiek elmondása szerint *Rákosi Mátyás* személyesen döntötte le. Néhány évvel ezelőtt rekonstruáltuk az emlékművet és kiegészítettük egy második világháborús emléktáblával is.

A kilátó orma alatt található a siketek Mária-kegyhelye, melyet 1927-ben építettek. Kétszer verték szét vandál emberek, s a siketek mindannyiszor újjáépítették. A hajdani vezető fia, *Kentner Kálmán* vezeti, szervezi őket.

1938-ban rendezte meg a Magyar Turista Szövetség a *Szt. István* vándorlást. Ennek emlékkövét s az akkori elnökönkre emlékező márványtáblát szintén rekonstruáltuk. Az országos Kék-túra indult el ekkor *Cholnoky Jenő* földrajztudós gondolata nyomán.

1935-ben építették meg a Dobogókőre felvezető utat. A természetjárók természetesen tiltakoztak, mert féltették a hegy békéjét. Joggal. De az idegenforgalom gondolatát ok ültették el, ők indították el a feltartóztathatatlan folyamatot. Félő, még ma is, hogy éppen ők fognak házastól, telkestől, emlékművestől együtt kiszorulni a hegyről.

Miért? 1945 után államosították a házat, az egyesület megszűntették, a Budapesti Közmunkatanács által épített Margit-lak és a menedékház a Magyar Turista Ellátó Vállalathoz került. 1976-ban ez feloszlott, s a ház a Pannónia Szálloda és Vendéglátóipari Vállalathoz, a szomszédos Nimród Hotelhez került. Lerabolták, majd hagyták pusztulni. A parkból szeméttel lett, Dobogókő szíve elvadult. A ház végnapjait élte. A Magyar Turista Egyesület 1990-ben kezdte menteni a menthetetlennek tűnő. A Dunakanyar Intézőbizottság, az OIH, a Pilisi Parkerdő segítségével, rengeteg munkával a parkot kitisztítottuk, több mint 600 fát, cserjét ültettünk el, megkezdjük a fák pótlásának, kiváltásának előkészítését.

Egyesületi tagjaink és a nyaranként megrendezett ifjúsági táborok folyamatos feladata a ház környékének és az innen induló utak turisztikai infrastruktúrájának építése, rendben tartása. Minden tavasszal több vasárnapon sze-

metet gyűjtünk, átfésüljük az erdőt. 15-20 m² az évi „termés”. A Mária-kegyhelyről induló Thirring utat újjáalakítottuk, a Thirring-sziklákra emléktáblákat helyeztünk el. A Hegedűs-bércen helyreállítottuk a Hegedűs- és a Tost-emlékoszlopot, valamint az Ilona-pihenőt. Ezen az úton található a Rezső-kilátó is. Bár többen vitatják, de *ifj. Tirts Rezső* önéletrajzi írása szerint ő a névadó. *Ifj. Tirts Rezső* 1909-től Pilismaróton főerdész, majd főerdőmérnök, később erdőtanácsos. Ő azt írja, hogy 1941-ben róla és nejről neveztek el a Rezső-kilátót, illetve az Ilona-pihenőt. Lehet.

A Magyar Turista Egyesület rendkívül eredményesen dolgozott a Pilisben, a Pilisért. Thirring Gusztáv már 1900-ban kiadta Budapest környékének útikalauzát. Utakat jeleztek, pihenőket építettek, forrásokat foglaltak, emléktáblákat helyeztek el. A természetjárás, az ember és természet kapcsolatának kulturált-ságáért.

Esztergomban az ottani polgárok 1911-ben alakították meg osztályukat, s már 1914-ben felépítették menedékházukat Esztergom felett, a Vaskapuhegyen. Elnökökről nevezték el Brilli Gyula-menedékházunk. Bízunk benne, hogy a nevétől megfosztott ház egyszer ismét eredeti nevét viselheti. Az esztergomi osztálynak híres dalárdája is volt. A városban pedig itt-ott még emléktáblákat fedezhetünk fel munkájukra emlékeztetve. Szentendrén 1920-ban alakult meg az egyesület osztálya. 1933-ban jórészt közadakozásból építették fel Köhegyen a Czibulka János-menedékházat. 1938-ban az egyesület dorgói tagjai Feketehegyen építettek egy véd-kunyhót. Kesztlőc-Klastrom-pusztán 1926-ban vette birtokba az MTE az esztergomi káptalanoktól a vadászházat, amelyet aztán menedékháznak alakítottak át.

A házak sorsa ma sem megnyugtató. A Pilisi Parkerdő – dicsegetésre legyen mondva – tisztességesen gondoskodott az 1976-ban rábízott házakról. Néhány éve szerződésekkal átadta a házak kezelését, gondozását különböző turisztikai egyesületeknek. Egy veszteségforrástól megszabadultak, miközben rendeltetésszerűen működnek a házak. A megnyugtató megoldás az lenne, ha jogilag, tulajdonjogilag

még tisztább képletek jönnének létre, hiszen akkor mindenki szívesebben szerezne pénzt a hosszú távú megoldások reményében.

Valami megmozdult. Thirring Gusztáv azt írta egyszer, hogy nem az a szervezett turista, aki járja az erdőt. Azt a vaddisznó is teszi, meg erdőt járni egyedül is lehet, azért nem kell egyesületbe lépni. A szervezett természetjárás lényege, hogy összefogunk valamilyen általunk fontosnak vélt ügy megvalósításáért. Már a tagság, az erdőségi támogatás is sokat ér.

Hajdanán, mikor még nagyobb tömbökben voltak a magántulajdonú erdők, bizony az egyik fő nehézség az áthaladás engedélyének megszerzése volt. A „Tilos területek” ellen egy orvosság volt: a szervezett természetjáró igazolvány. Ez garancia volt a kulturált viselkedésre, a szabályok tiszteletben tartására, a tulajdon szentségére, a számonkérhetőségre. Erdészek, tulajdonosok, természetjárók kulturált kapcsolatának záloga volt a szervezethez.

Ehhez a kapcsolatban a természetjárók nem a tulajdonos vagy az erdész helyett dolgoztak, vagy netalán nekik, hanem önmagukért, egy sajátos munkamegosztásban, még a tulajdont illetően is.

A magántulajdon és a köztulajdon lényegi egysége és szétválaszthatósága nem csak azóta téma, mióta az erdő közjóléti funkcióját hangoztatjuk. Ez az egység talán abban is megmutatkozott, hogy a magyar természetjárók is rendkívül tisztelik *Kádné Károlyt*, aki a Magyar Turista Szövetség társelnöke volt 1939-1940-ben.

Az 1930-as évek közepén, az erdőtörvény előkészítésekor az is felmerült, hogy nem kellene-e turistatörvényt alkotni?

Ennek akkor támogatója volt *Zsitvay Tibor* igazságügyminiszter, majd képviselőházi elnök is, egyben a Magyar Turista Szövetség elnöke. Az akkori erdőtörvény védi az egyszer már lajstromba vett turista utakat. Azokat csakis a földművelésügyi miniszter en-

gedélyével lehetett fél éves várakozás után lezárni, módosítani. Bízunk benne, hogy most nem lesz szükség ilyen különleges garanciákra, s a készülő erdőtörvény, természetvédelmi törvény magától értetődő módon rendelkezik az erdők többes funkciójának természetes együttlétéről, kölcsönös védelméről.

Ehhez azonban folytatnunk kell a megkezdett munkát, a párbeszédet erdészek, természetvédők, vadászok, tulajdonosok, természetjárók között, hogy kölcsönösen megérthessük egymást, hiszen mindannyiunknak éreznünk kell a veszélyt, hogy avatatlan, tapintatlan lépésekkel éppen azt tehetjük tönkre, amiért mindannyian megyünk az erdőbe, a természetbe: magát az erdőt, a természetet. Természetes egymásrautaltságunkat egyszer fel kell fedeznünk, egyszer természetesen kell megélnünk. A Magyar Turista Egyesület ma még kis létszámmal, de ezt az új viszonyt nyújtja az erdő, az erdészek felé Dobogókőn is.

97 ÉGŐGYERTYÁS TORTÁVAL

köszöntötte a MTESZ Aranyokleveles Mérnökök Köre a 90. évüket megért tagjait május utolsó péntekén.

Az immár évente hagyományosan rendezett ünnepen a kör elnöke – *dr. Mistéthy Endre* – tizenkét 90 éves, három 95 éves és hét 95 év feletti arany-, gyémánt- és vasoklevelest mutatott be egyenként részletes pályarajzzal, majd *dr. Bácsy Ernő* MTESZ al-elnök mondott melegsavú köszöntőt. Atyai barátainként szólítva az ünnepeltek sorolta el a működési idejük alatt keletkezett főbb létesítményeket, zárva azzal, hogy a most tevékenykedőknek szükségük van rájuk, hogy szeretetüket kifejezhessék és lássák, eredményeik nem enyésznek el.

Sorra köszöntötték a megjelenteket a Műgye-tem, majd az agráregyetemek – Magyaróvár, Debrecen, Gödöllő, Keszthely – rektorai. A 22 ünnepelt között 8 volt agrármérnök.

Ez külön is méltatásra került, figyelmeztetve a munkakörülmények minőségének jelentőségére. Az erdészeket hosszú éveken át képviselt *Boross György*ot sajnálatos módon idén már nem köszönthették. Helyébe *Kató Pál*, Győrben élő szaktársunk lépett.

Az ünnepségen azonban ő sem tudott résztvenni – betegségére hivatkozva táviratilag mentette ki magát. Így sajnos mi sem köszönthettük mint szakunk rendkívül nagyrabecsült propagátorát. Számos írását mi is közöltük és gyakran tájékoztat bennünket a helyi sajtóban megjelent írásairól. Ezúton gratulálunk az elért ritka szép korhoz, és kívánunk mielőbbi gyógyulást, további boldog éveket!

Az ünnepeltek részéről *dr. Bér István* agrármérnök, a kör alelnöke mondott köszönetet a szövetségnek egyrészt az ünnepeléssel járó jutalomért, másrészt azért a folytonos gondoskodásért, amelyet a kör legidősebb tagjai hovatovább már csak tőle élvezhetnek.

Erdészeink újabbán egyre kevésbé tartanak erre igényt annak ellenére, hogy a szövetség, a kör tőlük nem kíván mást, mint azt, hogy tudjunk róluk. Beugró, tagdíj nincs, csak jelentkezést kérünk, esetleg egy-egy megmutatkozást a kör heti összefüggéseivel (szerda 10.00 óra, Kossuth L. tér 6-8., 635.). Nem várhatunk társadalmi elismerést, ha mi nem mutatkozunk.

Jérôme René

Az erdészeti kultúrmozgalom emléke

Manapság a fiatal kollégák talán el sem tudják képzelni, hogy az erdészeti dolgozói annakidején milyen zárt világban éltek mindennapjaikat.

A lakott helytől távol eső erdei lakban petróleumlámpa fényénél töltötte az erdész és családja a hosszú téli estéket. Nem volt jobb a helyzet az erdő-tömbbe ékelt kisebb községekben sem. Hírtalp nem érkezett az ilyen helyre. Telepes rádiója csak néhány családnak volt. A lemerült telep pótlása hetekbe került. A közlekedés nem volt megoldva. A nagyobb lakott helyet csak gyalog lehetett megközelíteni.

Ilyen körülmények között az olvasáson kívül egyéb szórakozást a megfelelő kezűsséggel rendelkezők részére a faragás, a hímezés jelentett. A munkahelyen kívül az emberek csak a kocsmában jöhettek össze.

Ezt az áldatlan helyzetet ismerte fel a szakszervezet az 1950-es években, amikor felhívással fordult az erdészeti dolgozókhoz, hogy alakítsanak kultúr-csoportokat. Szorgalmazásukra, a költségeket megosztva az erdőgazdasággal, egyes eldugott településen kultúr-házak is építettek.

1958-ban a volt Zemplén-hegységi Állami Erdőgazdaság Szakszervezeti Bizottsága is felhívást intézett az erdészetek bizottságaihoz, melyben kérte, hogy a kultúra terjesztése céljából alakítsanak működő kultúr-csoportokat. A Szakszervezeti Bizottság némi anyagi támogatást is kilátásba helyezett. A felhíváson felbuzdulva Balázs Albert kerületvezető erdész és Csuga János rakodókezelő kollégáimmal elhatároztuk, hogy Révleányváron – természetesen az erdészeti dolgozók bevonásával – kultúr-csoportot alakítunk.

Az elhatározást tett követte. A dolgozók lelkesen jelentkeztek. Voltak, akik gyermeküket, a fiatalabb apjukat is magukkal hozták. Művészeti vezetőnek, rendezőnek, karnagynak az édesapját, id. Schalkházt Lipótot kértük fel, akinek a kultúrmozgalom terén több évtizedes gyakorlata volt.

A munka nagy intenzitással indult. Énekkart, szíjnyászó- és tánc-csoportot alakítottunk. Később zenekar alakítá-

sának is megszülettek a feltételei. Ettől az időtől kezdve meghatározó szerepet játszott az erdészeti kultúr-csoport nemcsak Révleányváron, hanem a környező községekben is. A színes és nívós előadásokon kívül rendszeres szereplője lett az állami ünnepek rendezvényeinek. A fennmaradt jegyzetből rekonstruálható, hogy például 1959. augusztus 20-án milyen nagyszabású műsorral szerepelt a kultúr-csoport. Délelőtt az ünnepi beszéd koszorújaként nyolc szám hangzott el az énekkar, hangszeres szolista és versmondók előadásában. Szép látványt nyújtott a táncgyűttes produkciója. Délután a megnyitói beszéd után szintén egyéni és csoportos számok, tánc, ének, hangszeres szóló, szavaltat következtek. Majd a kultúr-csoport zenekarának szolgáltatása mellett az ünneplők táncra perdültek.

A kultúr-csoport részt vett a ME-DOSZ által 1960. március 27-én Miskolcon rendezett seregszemlén, ahol színdarabbal, csoportos táncpal, énekkarral és versmondással indult. Az összteljesítmény alapján a résztvevő tizenegy kultúr-csoport közül a II. helyet érte el és értékes rádiókészüléket nyert.

A kitartó munka eredménye megmutatkozott a Pálházán 1960. május 15-én erdészeti csoportok részére ren-

dezt versenyen is. A résztvevő hat csoport közül a 2000 Ft-os első díjat nyerte meg.

A kultúr-munkába aktívan bekapcsolódók név szerinti felsorolására nincs lehetőség, mert akkor 40-50 nevet kellene leírni.

Kötelességemnek tartom azonban megemlíteni K. Szabó Istvánt, aki országos hírnévre tett szert, mint a hazai és nemzetközi fakitermelő versenyek eredményes szereplője.

A közös szereplés a munkatársakat közelebb hozta egymáshoz. A munkahelyen sokkal nagyobb megértést tanúsítottak az elvárásokat illetően, és egymással szemben is. A sikeres szereplés adta élmény fellelkesítette, a munkahelyen cselekvőbbé tette a dolgozókat, akik munkájukat nagyobb felelősséggel végezték. A közösségi élet adta örömeiket, az összetartozás élményét magukkal vitték a munkahelyre is. Az italbolt megszűnt az egyedüli szórakozóhely lenni.

1960. december 1-jével Lillafüredre helyeztek. Szüleimmel együtt december 10-én költöztünk Újmassára. Tudomásom szerint a révleányvári erdészeti kultúr-csoport néhány hónap után megszűnt, de emléke, nevelő hatása a volt tagjaiban még mindig él, és szép élményeket tart ében.

Schalkház Lipót

Az erdő és a fa a vallásokban

Az erdővel kapcsolatban álló vallások hasonlóan vélekednek az erdőről, fárol. Az erdő jelenti számukra a „rejtélyes” és az élethez nélkülözhetetlenül szükséges természetes erőforrásokat. Mindez megjelenik mind a nomád, mind a pásztorkodó és a már letelepedett népek vallásos hitében. A fa maga egyben vallási szimbólum is, főleg a különleges alakú vagy jeles helyeken álló példányai. Zöldjével az Örök Megújulás jelképe. Ilyen szereppel jelenik meg a népmesékben, népművészetekben és természeti mítoszokban is. Az erdőhöz kötődő vallásos hit nem egyszer mentette meg őket a rablógazdálkodás jellegű kitermeléstől is.

(Forrás: Forstwissenschaftliches Centralblatt, 1994. 1. sz. 2-11. o.)

Ref.: dr. Szodfridt István)

A Beregi tájegység vízháztartásának változásai, ezek ökológiai hatása (hozzászólás)

Vásárosnaményben, a Beregi térség központjában az MHT Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi szervezetének, az Országos Erdészeti Egyesület Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi csoportjának és a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának közös rendezésében a Beregi vízgazdálkodási és ökológiai helyzetének megvitatására került sor.

A Szatmár-Beregi tájvédelmi körzet hazánk egyik legértékesebb területén található, ahol a térség viszonylagos elmaradottsága miatt az ipari szennyező források káros mértékben nem jelentek meg.

Éppen ezért úgy tűnt, hogy a páratlan természeti értékek védelme, megóvása hosszú távon biztosítható lesz. Az utóbbi időszak tapasztalatai azt mutatják, hogy nem az ember közvetlen környezetkárosító hatása, hanem a víz mint élelő elem időszakos hiánya az a tényező, amely az itteni értékek fennmaradását komolyan veszélyezteti, nagy gondot okozva az itt élő lakosoknak, a természetvédők, az erdész és vízügyi szakembereknek egyaránt.

A vízgyűjtő terület jellemzője, hogy országhatárral osztott és 579 km²-nyi nagyságából 378 km² esik magyar területre.

Az ukrán oldalon a művelésbe vont területeket túlnyomórészt meliorálták,

melynek eredményeként jelentősen megnőtt a fajlagos csatornasűrűség és a terület nagy részét dréneztek a nagyüzemi mezőgazdaság kívánalmainak megfelelően. Elsődleges cél a belvizek mielőbbi gyors eltávolítása, melynek érdekében számos szivattyútelep is létesült a területen.

A terület erősen kötött talaja inkább az erdő- és legelőgazdálkodásra, valamint állattartásra alkalmas.

1983-tól, amikor az aszályosnak tekinthető időszak kezdődött, 10 év csapadékösszegeit vizsgálva látható, hogy állomásonként eltérően 129-431 mm (Csaroda, Barabás) közötti csapadékhány mutatkozott ebben az időszakban.

1993. szeptember végéig 142 mm a csapadékhány. A 10 éves csapadékhány 1983-92-ig nem tűnik aggasztó méretűnek, de ha megvizsgáljuk az éven belüli eloszlását, látható, hogy kimondottan aszályos években a tenyészidőszak végére 100-200 mm közötti hiány is volt egy éven belül, ami a természeti értékek és a mezőgazdaság számára kritikus helyzetet teremtet.

Az őszi-téli csapadékok minden esetben javítottak az évi csapadékösszegeken, azonban ha figyelembe vesszük, hogy a sok esetben fagyott talajra hullott csapadék jelentős része a

növényzet számára hasznosulatlannal lefolyt a területről, egyértelmű, hogy a hasznosítható vízkészlet szinten tartását a csapadék nem tudta biztosítani.

Sokat ront a helyzeten, ha mellé tesszük a párolgási adatokat. A 10 éves párolgás összértéke 6800 mm, átlagosan 680 mm volt. Kimondottan aszályos években 800 mm körül alakult, de pl. 1990-ben 899 mm volt. Tehát a jelentős párolgás és a hőségnapok nagy száma igen kedvezőtlen volt az élővilág számára.

A talajvízszinteket vizsgálva megállapítható, hogy 1983-tól az évi közepes vízállások néhány csapadékosabb évtől eltekintve a sokévi közepes vízállások alatt maradtak. A beregsurányi észlelőkiut adatsorát tekintve pl. 1991-ben és 1992-ben több mint 90 cm-rel volt a közepes vízszint a sokévi közepes vízállás szintje alatt. Az évi maximális vízszintek a korábbi időszakhoz képest métereket süllyedtek, ami az ismert helyzetben nyilvánvaló; pl. 1981-hez viszonyítva 3 m-t. Az utóbbi 10 év tendenciája egyértelműen csökkenő és hosszán tartó. A talajvízjárás egyre kisebb amplitúddal figyelhető meg.

A talajvízhelyzet feltérképezésére a vízügyi igazgatóság szakemberei szinthezzel vízszintrögzítéseket végeztek a beregi öblözet magyar oldalán még meglévő 15 ássott kútban. Az ukrán vízügyi szervek egyeztetve a saját területükön 26 ássott kút vízszintjét mérték be.

Az eredményekből látható, hogy az öblözet É-i részén az áramlás iránya a Tisza medre felé mutat, de a többi területen is kimutatható a Tisza irányába való áramlás. A talajvízszint esése 32-48 cm/km között változott.

Az esésirányokat látva egyértelmű, hogy a Tisza kis vízállásai idején vízhozamát talajvízből pótolja; áradások, illetve magasabb vízállások idején az áramlás iránya megváltozik és az ár hullám a talajvízkészletet tölti, pótolja. Ez utóbbi esetre azonban az elmúlt 10 évben egyre kevesebbszer volt példa, ismerv a tiszai ár hullámok nagyságát és tartósságát.

Az erdő a képzőművészetben

Az erdő mindig „titokzatosként” jelenik meg az európai festészetben, a táj részeként ábrázolják kiváló mesterek. Korábban jelent meg az erdő alkotóeleme, az élő fa, életerőt és szimbolikus tartalmat hordozott. Ee a fa mint nyersanyag sem ritkán látható. Jessze gyökerétől Krisztus keresztjéig sokféle alakban megjelenik a képeken. A reneszánsz művészet tájalkotó elemként szerepelteti az erdőt, majd a francia természetfestők – pl. Claude Lorrain – mitológiai jelenetek keretében romantikus hangulattal mutatják be. A francia barbizoni iskola képviselői (és nyomukban a magyar Munkácsy és Páll László is – ref. megjegyzése) szintén szívesen választják az erdő természeti környezetét témaként.

(Forrás: Forstwissenschaftliches Centralblatt, 1994. 1. sz. 35-64. o.

Ref.: Bidló András)

Az elmúlt éveket tekintve 1990-93-ban a területen szembetűnően nagy volt a vízhiány. A belvízcsatornák tartósan kiszáradtak. Eltűnt a víz a korábban vízállásos területekről és az öblözetekre oly jellemző holtmedrekből is.

A beregi vízrendszerben erdőtenyészeti szempontból felesleges és káros víz nincs. Erdőtenyészeti oldalról nézve a vízrendszertlen állapot ideálisnak tekinthető. Az időszakos belvízi előntések gyors elvezetésére irányuló törekvések az erdőtenyészeti viszonyok romlásához vezetnek.

A táj 7000 évvel ezelőtől még pusztta volt, 3000 évvel ezelőtől zárt tölgy- és bükkerdők voltak jellemzők. Az ötvenes években csak 3800 ha volt az erdő terület, ami az erdőtelepítések hatására jelenleg 6500 ha. Ez az összterület 17%-a, ami az országos átlagnak megfelelő és több mint a megyei átlag.

Döntő súllyal a tölgyerdők szerepelnek 5000 ha nagyságban, de megtalálhatók nagyon kis mértékben tájidegen fajok is. Az igen értékes tölgyerdőket mindenképpen meg kell őrizni az utókor számára.

Az erdőgazda munkáját (fakitermelés és szállítás, erdőfelújítás, erdőtelepítés) a jól működő víztelenítő rendszer

szer biztonságosabbá, tervezhetőbbé, mindezzel együtt – rövid távon – gazdaságosabbá teheti. Az erdőkezelésnek ez a modellje egyrészt nem számol a vízelvezető hálózat létrehozásának és fenntartásának költségeivel, másrészt a tartós vízhiány okozta növedékkieséssel és az ökoszisztémában bekövetkező károsodással.

Az erdészet mindenkor legfontosabb célja: az erdővagyon gyarapítása. Az erdővagyon nem csak favagyon, hanem mindaz az érték, amit az erdőből a ma és a jövő társadalma kaphat. Az erdészet több évszázados tapasztalata az, hogy célunkat nem a természeti viszonyok átalakításával, hanem a természeti folyamatok megértésével, s az azokra való minél harmonikusabb beilleszkedéssel tudjuk csak elérni. Ezt kell tennünk a beregi tájban is.

Föltérül a kérdés, hogy vajon már az oly sokat emlegetett éghajlatváltozásnak vagyunk-e tanúi vagy csak egy hosszabb aszályos periódus okozza a minden szempontból kedvezőtlen jelenségeket?

Minden emberi beavatkozásnál – amikor manipulálunk a természettel – figyelembe kell vennünk, hogy az egyensúlyi állapot megtartása az élővilágnak köszönhető.

Az elmúlt időszakban kb. 1 millió ha víz által szabályozott terület tűnt el az emberi beavatkozások nyomán. A csapadékhány és a nagy párolgási veszteségek miatt a természetvédelmi területek vízellátását, vízpótlását a közelben lévő felszíni vizekből, de esetenként csak felszín alatti vízből lehet megoldani. Az anyagi eszközök hiánya nem mindenütt teszi lehetővé az igen költséges vízpótlás megoldását.

Nagyon fontos, hogy a folyókat károsó hullámtereket a jövőben mint ökológiai folyósókat eredeti állapotukban megőrizzük.

Sajnos az emberi tevékenységre a rövid távú érdekeknek megfelelő gondolkodás a jellemző. Nem az ökológiai szempontokat veszi figyelembe, hanem a gazdálkodás pillanatnyi érdekeit szerint cselekszik.

Éppen emiatt fokozottan érvényesíteni kell a tájvédelmi elvek megvalósulását minden emberi beavatkozás megítélésénél.

A vízügyi, erdészeti, természetvédő és környezetvédő szervezetek egymásra utaltsága mindig is megvolt, ezen a szakmai konferencián azonban megtörtént egymásra találásuk is, ami garanciát jelent a jövőbeni feladatok egyeztetett, átgondolt, minden érdekelt számára megfelelő megoldásához.

DR. CSÓKA GYÖRGY

Albioni híres tölgyek

Angol városokat, falvakat járva a magyar utazó bizonyosan jól mulat a számunkra igencsak furcsa kocsmanevek látán. A nevetést gerjesztő kuriózumok mellett (pl. „Saláta és meztelenség”, „Róka és kutyák” stb.) igen gyakran tűnik fel a „Royal Oak” (Királyi tölgy) elnevezéssel büszkélkedő terméskere szakszagosított intézmények. Cégüriükön hatalmas magányos tölgyfa, melynek koronájában meggyőzően arcú királyi rejtőzködik. Az üdött herceg nem más, mint a későbbi II. Károly, aki – a monda szerint – a polgárháború zűrzavarában, Cromwell csapatai elől menekülve egy hatalmas tölgy koronájában lelt bújóhelyet. E tölgy tehát elévülhetetlen érdemeket szerzett a brit királyság történelmében, megmentette és trónra segítette a királyt. Az egyébként igen meghatározó történet hitelét csak kis mértékben rongja az a tény, hogy Anglia-szerte több tucat fárló vallják a helybéliéket, hogy éppen ez az a tölgy... A britek hagyománytisztelőjére jellemző, hogy habár a jövő tölgy már régen az enyészeté, a makkjából kelt, és időközben óriássá nőtt fákat ugyancsak

„szentként” tartják nyilván. Természetesen nem ez az egyetlen tölgy, mely felbecsülhetetlen szolgálatot tett a brit uralkodóknak. Egy holmbrooki tölgymanuzsálem például a XV. századi „Rózsák háborúját” idézi fel. Odvának puritán vendégszeretetére a muncasteri vesztés esata után VI. Henrik volt kénytelen egy ideig élvezni. Más tölgyek kevésbé fennkölt szolgáltatásai által váltak híressé, illetve hírhedtté. A Brit-szigeteken számos „akasztó fát” tartanak nyilván, közülük a legtöbb tölgy. Ezek általában egyedül álló, útszéli idős fák voltak, melyeket vízszintesen növevő erős ágaik kiválóan alkalmassá tettek e nem túl dicső hivatásra. A fáma szerint a legsikeresebb „akasztótölgyek” akár 8–10 „trófeát” is magukénak mondhatnak. Az „Apáttölgy” néven ismert manuzsálem pedig arról ismert, hogy VIII. Henrik utasítására egy egész sor egyházi méltóság (apáttal bezárólag) végezte rajta szent vagy szenteskedő életét. Kétes értékű az ilyen hírnév, de azért mégiscsak azt bizonyítja, hogy a tölgy és az angol történelem sok-sok szállal szövődik össze.

A fentieknél jóval fiatalabb, de hasonlóan ellentmondásos híré az a Bedfordshire-ben álló, 60 év körüli tölgy, melyet Adolf Hitler adományozott az 1936-os berlini olimpia egyik angol bajnokának, „barátsága” jeléül. Még szerencse, hogy a tölgyek tovább élnek, mint a politikai indíttatású barátságok...

Nincs fafaj, mely az angol ember szemében nagyobb megbecsülést élvezne, mint a kocsányos tölgy. Ezt a kötődést mindjárt a fafaj angol neve is érzékelteti. Albion lakói a tőlük megszokott nemes egyszerűséggel csak angol tölgynek (english oak) nevezik. E ragaszkodásnak sok más szembevető jele is van. Nagy felbolydulást okozott például a tölgyemeken gubacsot okozó suskagubacsdarázs a 60-as években, amikor robbanásszerűen terjedni kezdett a szigeten. Olyasmi volt ez, mintha Japánban egy, a cserecsenyevirágzást tönkretévő kártevő jelent volna meg. Lehet, hogy az érzelmek is szerepet játszanak abban, hogy az említett gubacsdarázs az utóbbi évtizedben az angol rovarökológiai kutatások egyik fő célpontja?

Angliában teljességgel elképzelhetetlen, hogy egy még élő idős tölgyet – legyen az akár korhadttá tövű és száradó koronájú – kivágyjanak. Inkább minden lehetőséget megtesznek a fa további fenntartásáért, és szinte gyermekeket megillető gondoskodással vigyáznak rá. Anglia legismertebb népi hőse, Robin Hood bizonyára maga is csodálkozna, ha bepillantást nyerhetne a brit államerdőszet (Forestry Commission) távlati terveibe. Ezek között ugyanis az is szerepel, hogy egykori rejtékhelyét, a sherwoodi erdőt, illetve annak maradványait eredeti formájára állítsák vissza. A terület a II. világháború idején katonai gyakorlóter volt, és így öreg tölgyeit kevés kivétellel kivágták, miáltal a terület elnyíresedett. A tervek az eredeti fafajösszetétel visszaállítását tűzték ki célul. Szerencsére – ha oszlopokkal támogatva is – még ma is áll Sherwood leghíresebb tölgye, a „Vezértölgy” (Major oak). Méretét jól szemlélteti Robin Hood hűsége társának, Little John-nak egy korabeli mondata, miszerint a fa odvában tizenketten rejtőzhetnek anélkül, hogy egymáshoz érnének. Az idő múlását jelzi, hogy ma már 28 felnőtt is elfér az üregben. Ezt a tényt az egyébként kulturálisan mondható angol turisták időről időre „kísérleti úton” bizonyítják is, annak ellenére, hogy a fa-aggastyánt kordon védik.

Persze a tölgyekhez való ragaszkodásnak igencsak régről eredő praktikus vonzatai is vannak. Nyugodtan állíthatnánk azt is, hogy a brit világbirodalom tölgyfából épült. A XIII. századtól kezdve ugyanis a nagy kiterjedésű tölgyerdőségek biztosították a faanyagot a világhódító angol tengeri flotta felépítéséhez és fenntartásához. Egyébként éppen a britek voltak azok, akik a tölgyek fáját elsőként alkalmazták hajóépítésre. Korábban inkább fenyő- és cédrusfát használtak erre a célra. A tölgyfa ugyan eléggé nehéz, de igen erős és tartós, így már vékonyabb gerendák és pallók is biztosítják a szükséges szilárdságot. Érdeemes megemlíteni, hogy nemcsak a hosszú, egyenes törzsekre volt igény, a hajóépítéshez

nagy szükség volt a görbült, íves rönkökre is. A tölgyesek igen nagy árat fizettek az angolok tengerhódító vágyai miatt. A világhódítás lelkesítő hevíletében ugyanis igen gyakran elmaradt a letermelt területek felújítása. A fém hajótest térhódításának idejére (XIX. század) szinte teljesen elfogytak az angol erdőségek, az ország erdőszültsége 5% körüli értékre csökkent, tölgyeket már inkább csak parkokban, kisebb ligetes foltokban lehetett találni. Dicséretükre legyen mondván, hogy a kevés maradékot viszont jól őrzik.

Az angoloknak – akárcsak nekünk, magyaroknak – megvan az a jó szokásuk, hogy nevezetes alkalmakkor emléként fát ültetnek. Erre a célra nem is igen jöhet más fafaj szóba, mint a tölgy. 1937-ben, VI. György (a jelenlegi királynő édesapja) megkoronázása utáni évben a windsori nagy parkban egy egész ligetet telepítettek, melyet „Koronázási Tölgyes” névre kereszteltek. Fái az egykori brit birodalom országainak legjellemzőbb tölgyei, melyeket nagy ünnepek középtette, a királyi pár jelenlétében plantáltak el. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez a gyűjtemény a világ tölgyfajainak számottevő gyűjteménye, hiszen a Brit Nemzetközösség egykoron ugyancsak nagy területeket fedett le a Távolságoktól Észak-Amerikáig.

Az idős tölgyek között nem ritkák az egészen bizzar alakúak sem (rövid, de nagyon vastag törzs, bozontos korona). Ez a kép egy hagyományos erdőhasználati mód (pollarding) eredménye, mely nagyban hasonló az ártéri fűzcsceinkben alkalmazott fejcsfa üzem-móddhoz. A tölgyeket néhány évenként, 3-5 m magasságban „lefejezték”, így azok a magassági növekedés helyett dúsabb lombot növesztettek, amit aztán háziállatok takarmányozására használtak fel.

Az ily módon nyert állati takarmány mára már elvesztette jelentőségét, de az eljárást néhol a mai napig is alkalmazzák. Élethen tartásának két alapvető oka van. A sajátos formájú fák hagyományos elemei az angol vidék képeinek, valamint az így kezelt törzsek kiváló élőhelyet biztosítanak több állatfajnak (elsősorban rovaroknak, pl. szarvasbogár, cincérek). Lám a hűvös angolok mi mindenre képesek gondot fordítani...

Talán sokaknak mosolygató, mégis példaértékű a brit államerdőszet Sherwood feltámasztására irányuló törekvése. Nyilvánvaló, hogy a megcélzott állapot az áhított idős tölgyekkel csak nagyon hosszú idő múltával fog beállni. Mégis belevágnak, hiszen az öreg erdőhöz elhatárolás és sok-sok türelem, önruralom kell, Angliában és Magyarországon egyaránt!

A mi országunk aztán igazán a tölgyek országa (kellene, hogy legyen)! Ezért talán mi is több figyelmet és gondoskodást szentelhetnénk tölgyeseinknek. Talán nem kellene őket serdületlen korukban lerágatni a szarvassal! Talán nem kellene 60-70 éves korban levágni őket, még akkor sem, ha a jó maktkermes sikeres felújítást vagy az „épen méretes rönk” osztrák exportlehetőséget ígér! Szóval hagyni kellene őket békében megöregedni...

HAJDÚ ISTVÁN

Erdei állatok szerepe az elmúlt századok gyógyászatában

Ha az ember régi „tudományos orvosi” könyveket nézeget, mint például az „Onomatologia forestalis piscatorio venatoria”-t, melyet 1772-ben Frankfurtban adtak ki vagy a lipcei kiadású „Jagers practica”-t 1746-ból, megdöbbenve tapasztalja, hogy alig két évszázaddal ezelőtt milyen magabiztosan kezelték az orvosok a különböző emberi betegségeket, „nyavalyákat”, az erdei állatok különféle szerveivel, illetve azok főzetével.

Lássunk egy-két receptet:

A **fogoly** agyveleje borban élvezve a sárgaságot gyógyítja. Epéje, mézszel elegyítve, a gyenge szemet élesíti, s az emlékezőtehetséget javítja. A meggyújtott fogolytollak füstje a vajúdás fájdalmát enyhíti, a tojások pedig azon erővel bírnak, hogy a meddő nők ettől termékenyvé váljanak, a szoptatók pedig sok tejet nyernek.

A **kakukk** egészben hamuvá égetve a köhajt (epekö, vesekő), a nedvesség (ödéma) és a gyomorhajt ellen használ, de a nehéz nyavalya és egyéb láz ellen is jó. A megfőtt kakukk-hulladékot különös szeretettel isszák azok, akiket vesztett kutya mart meg.

A **mátyásmadár** hamuvá égetve és a hamuját szembe fújva a látást élesíti. Stülve azoknak jó, kik varázslás által férfiaságukat elvesztették.

Az emlősök nem kisebb gyogyerőt képviselnek.

A **borz** zsírja igen hatásos kenőcsöt szolgáltatott tört tagok számára. Különbözőleg, jó melegén keverve vagy állóvetként használva a köhajtól származó vesebajt ellen jó.

Gyöngéknak, bönáknak, köszvényeseknek főleg róka- és macskaszírral vegyesen használva igen hasznos.

Használ továbbá idegláz ellen, és arra is szolgál, hogy a szakáll ne őszüljön.

Az elhamvasztott borz vérhanyás ellen jó, sebvére (szárfítva) rüh ellen – (lepárolva) mérges marás és döghalál

ellen. A borz agyveleje – olajban főve – mindenféle fájdalom enyhítésére való.

A **sündisznó** nem kevésbé hasznos.

Az elégetésekor keletkező hamu használ azoknak, akik a vizeletet nem tudják visszatartani, de jó azoknak is, akiknek gyöngye a gyomruk, nem tudnak székelni.

Hamuja medvezsírral és mézzel keverve a haját nagyon növeszti, főként akkor, ha előzőleg rövidre nyírván, mustárral a fejbőrt vörösré dörzsölik.

A sündisznómáj mézzel és ecettel a fehér- és vízkórt, valamint a rühét és a köszvényt is gyógyítja.

Epéje a szemölcsöt szárfítja, minél fogva az lebul.

Vére a köhajt szétoszlatja, zsírja a sérv, gyomorhártyája a kólika ellen jó, hullatékai a székzodás ellen használ.

A **vadmacska** irháját az elhízott, vízkóros, felpuffadt embernek ajánlja úgy, hogy azt a szőrös oldalával a meztelen bőrön hordja, mely ekképp a puffadtságot fölemészt, a gyenge gyomrot erősíti. De vigyázni kell: a soványaknak igen ártalmas! (...)

Zsírja, dióhéjban tartva, köldökre kötve: próbált ellenszere a nehéz nyavalyáknak.

A **medve** zsírja melegít, szétoszlat, lágyít. Füllájás, hajhullás, köszvény, füldeganatok és szárcsontfékély ellen használ.

Epéje nehéz nyavalyát, sárgaságot, különölegesen rákfenét gyógyít. Finnhonban az emberek a medvepét panacea-nak (varázsszernek) használják: beveszik, izzadnak és szerencsésen meggyógyulnak tőle. A medve jobb szemét kívágya, megszárfítva a gyermek nyakába akasztják ijedezés, álomból való felrezzenés ellen.

A **szarvasnak** igen sok részét használta a gyógyászat.

A farka vagy magja (spermája) segít az impotencia kiküszöbölésében, de a boszorkányság ellen is jó.

A természetlen asszonyoknak – közősülés után – szárfított szarvasfarkot vagy szarvasmagzat-burkot kell fogyasztaniuk.

A vulva (a szarvastehén külső nemi szervének) egy darabkájának fogyasztása megakadályozza az abortuszt.

A rigyvetési időben elhullatott szarvasnyál és sperma használ a pestis ellen.

„Decoctum et priapo cervi curat dysenteria”, azaz: a buja szarvasból készített gyógyszer gyógyítja a vérhast. (...)

„Genitale cervi” (a szarvas nemi szerve) segít a tüdőbajjal szemben (epéje is jó a tüdőbajra), de a szülést is könnyíti.

Mája a vízkór ellen, tüdeje a köhögés ellen jó. A szarvasvelőből készített kenőccsel keléseket, vérfolyást lehet gyógyítani.

Az elmeszesedett, megkeményedett, rostos aortagyűrűt *szarvaskeresztenek* hívják, és sok mindennel szemben segít: erősíti a szívet, véd a női terméketlenségtől, jó a szülésnél, használ az orrvérzésnél és az epilepsziánál.

Az agancsszész és olaj, valamint az illó agancs-só minden súlyos nyavalya ellen jó – ha a beteg orra alá tartjuk. (...)

A nemzőrészek aszalva és borban élvezve: szerelmes gondolatokat ébresztenek.

A leírta nem éppen emelik a korabeli orvostudomány, illetve az emberi szellem dicsőségét. Sokat kibírhattak elődeink.

Azt hiszem, nem véletlen szüleménye a mondás: „Dum vitant stulti vitia, in contraria cursunt”, azaz kissé szabad fordításban: „ha a bolond a bajból meg akar szabadulni, nagyobb bajba kerül.” (...)

S az ilyen kezelésre mondta az egykori erdész: „Medice! Cura te ipsum!” azaz: „Doktor! Gyógyítsd meg csak magadat!” (...)

NINCS ÚJ A NAP ALATT

„Mérnök úr, állítson össze egy esküvői menüt!”

Egy okleveles erdőmérnök tette le elsőnek az új vendéglősmesteri vizsgát

(Megjelent a Magyarország 1936. augusztus 23-i számában)

– Állítson össze egy esküvői menüt, kérem – mondja egy úr a szállodások és vendéglősök ipartestületének Lónyay ucai székházában.

A kérdés a *zöldasztal* mellett hangzott el, amelynek egyik oldalán *Malosik Ferenc*, az ipartestület elnöke ült még három komoly úrral, velük szemben pedig az asztal második oldalán foglalt helyet a kérdező, *Richter György* okl. erdőmérnök.

Az első „vendéglősmester”

A mérnök úr kicsit gondolkodott, aztán folyékonyan elmondta, hogyan állítaná össze egy díszes esküvő menükártyáját. Szemben a négyek hólogatnak, az egyik feljegyzett valamit az előtte lévő papírlapra. Aztán *még vagy hetven kérdés* következett, az okleveles erdőmérnök *hetvenszer válaszolt*, és néhány perc múlva *Malosik Ferenc* ünnepélyesen kihirdette a bizottság határozatát, amely szerint:

Richter György okleveles erdőmérnök, aki Budapesten 1891-ben született, a mai napon az új ipartörvényben megállapított első vendéglősmesteri vizsgát sikerrel kiállotta.

A frissen avatott vendéglősmester pedig – zschében az első vendéglősmesteri oklevéllel – visszament hivatalába, az egyik erdészeti egyesület Alkotmány ucai irodájába. Ott kérdezték meg tőle, miért akarja felcserélni mérnöki munkaasztalát a vendéglősmesteri foglalkozással.

Erdőmérnökből vendéglőstanonc

– 1914-ben Selmecbányán szereztem az erdőmérnöki oklevelet – mondja a mérnök vendéglős. – A háború végéig mint uradalmi erdőmérnök dolgoztam, a háború után azonban menekülnöm kellett. Pestre jöttem. Az elhelyezkedés nagyon nehezen ment. Kéves az erdő, sok a mérnök. Arra gondoltam, hogy *ipari pályára* lépek.

– Miért éppen a vendéglős szakmát választotta?

– Vannak kérem könnyű és nehéz iparok. A vendéglősszakma a könnyebbek közé tartozik. Intelligens ember jobban el tud helyezkedni. 1932-ben, amikor már nagyon sokáig voltam állás nélkül, beálltam az egyik kisvendéglőbe tanoncnak. Egy év múlva *segéd* lettem és az egyik körüti kávéház éttermében dolgoztam. Sikerral *lettem a segédvizsgát* s ezzel tulajdonképpen megtanultam a szakmát.

Közben sikerült elhelyezkednie régi szakmájában. Az egyik erdészeti egyesületnél kapott állást. Most azonban már *új foglalkozásához sem akar hűlen lenni*.

Közben hatálybalépett az új ipartörvény, amely minden szakmában külön vizsgálathoz köti a mesterei képesítést. A törvénynek ez a rendelkezése tulajdonképpen csak 1937. január 1-én lép életbe, Richter György erdőmérnök azonban a vendéglős szakmában is a *lehető legmagasabb képesítést* akarta megszerezni, ezért beadta kérvényét a kereskedelmi és iparkamarához s néhány nappal elzárult lezajlott az első mestervizsga.

– Milyen tárgyakból vizsgáztott?

– *Borászataiból, felszolgálásból, szállodai könyvelésből és főleg a szakácsművészetből.*

Asztalterítés mérnöki pontossággal

– Mit kérdeztek „felszolgálástanoncból”?

– Nagy esküvői ebéd felszolgálási tervét kellett elkészítenem. A feladat szerint *30-40 személy* vesz részt az esküvőn, amelyet a legelőkelőbb szálloda különtermében tartanak. Én azt mondtam, *Talabun* teríténem meg az asztalt. A T betűt felső szárához ültem meg az ifjú párt és az örömszülők és meghívottak helyét is kijelöltem. Most el kellett mondani, hogyan terfem

meg az asztalt. Ez nagyon bonyolult dolog ilyen előkelő ebéden, szinte mérnöki pontossággal kell dolgozni. *Mindennek centiméterre megvan a pontos helye.* Például tudni kell azt, hogy a *tányért pontosan egy centiméterre kell elhelyezni az asztal szélétől.* Azután itt van a sok evőeszköz. Ezeket sem úgy kell az asztalra tenni, mint ahogy polgári családoknál szokás. A *kést élével befelé, a villát pedig fogai-
val felfelé kell elhelyezni.*

A vizsgamenü

– Milyen menüt állított össze?

– Úgy emlékszem, a díszes esküvő menükártyája a következő volt:

caviar (malosol)
erőleves
balatoni fogas
angol bélszín
jércepecsenye
parfait
sajt, gyümölcs és fekete.

– És az italok?

– Ez különösen nehéz kérdés. A balatoni fogashoz *fehér bort*, az angol bélszínhez *vöröset* és a jércepecsenyéhez *pezsgőt* kell felszolgálni. Kénycs kérdés a *mártás* elosztása is. A balatoni fogas fehér hús, tehát ehhez barna mártás kell. A bélszín viszont barna hús, ehhez fehér mártás jár.

Azután *szakácsművészetből* kérdezték az első mestervizsgán Richter Györgyöt. *Recepteket* mondott fel, a *rostélyosfajdakat* magyarázta, a borok kezeléséből felelt.

És a sikeres vizsga után mosolyogva mondta az új vendéglősmester:

– Nem mondom, hogy életemben nehezebb vizsgát még nem tettem, de *érdekesebbet* bizonyosan nem. Most pedig nagyon szeretném a sok tanulás gyümölcsét is élvezni. A mestervizsga után el akarok helyezkedni a szakmában.

(G. Gy. I.)